

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto (año) XXXV, 6

EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA

november-december (nov.-dic.) 1988

Politika in kultura

Pravzaprav to ni poročilo o dogodku v naši skupnosti, a je le prav, da ga omenimo. Gre namreč za gostovanje Ribniškega okteta v Argentini. Kulturni dogodek, ki sta ga Izseljenska matica in kdo ve kdo nad njo potegnili v svoj strankarski voz.

Čeprav predsednik SIM Vošnjak v spremnem listu govori, da je namenjen „vsem“ slovenskim izseljencem, mi — kot je videti — ne spadamo mednje.

Naj bo torej organizacija tega koncerta Matici in režimu v sramoto. Po drugi strani pa bi rad govoril o oktetu, ki ga o tem nihče ni nič vprašal. V Buenos Airesu so priredili dva koncerta za argentinsko publiko, prvega v Zlati dvorani Teatra Colóna, drugega pa v veliki dvorani kulturnega centra San Martín. Na obeh je bilo nad polovica občinstva članov naše skupnosti, ki je tako potrdila svojo kulturno in slovensko zavest.

Prvi koncert v Colónu je imel bolj mednarodni program, na žalost se je ta zaključil s srbsko pesmijo. Vendar je vseboval precej slovenskih umetnih in narodnih pesmi. Po koncertu je oktetu izročila šopek rož Andrejka Vombergar v imenu Slovenske kulturne akcije, v zahvalo in oproščenje, ker niso smeli peti med nami.

Drugi v kulturnem centru pa je bil veliko bolj slovensko poudarjen. Od Gallusa preko Simonitija do belokranjskih in drugih narodnih pesmi. A kot prvi bis so na našo prejšnjo prošnjo zapeli Prešernovo Zdravljico. Ta mogočna pesem, ki se domočasoma uveljavlja kot neuradna slovenska narodna himna in jo poslušajo stoje, je v vseh zavodnih Slovincih v dvorani vzbudila veliko navdušenje, in so ji dolgo časa stoje ploskali. Tudi druge slovenske pesmi so vzbudile navdušenje: Triglav moj dom, Slovenec sem itd. Resnično, Slovenija nas je obiskala. (...)

Kakor je bila politična stran obiska žalostna, pa se lahko zahvalimo članom okteta za njih trud in dovršeno petje, ki nas je povežalo v skupni narodni zavesti.

T. D. ml.

Svobodna Slovenija, 27. X. 88.

Na pragu 35 - letnice SKA ob slovesu Ladislava Lenčka

USTVARJALNO delo pri Slovenski kulturni akciji bi primerjal gradnji — polaganju temeljev po načrtu, obdelavi materiala, utrjevanja zidov, merjenju in zidanju. — Če so na Slovenskem gradili v prejšnjih časih gradove, ki so poleg vsega drugega naši veliki kulturni spomeniki, smo v tem ravninskem južnoatlantskem svetu začeli pred desetletji z gradnjo, ki naj bi bila kulturno žarišče slovenstva v zunanjem svetu. Delovni namen ustanoviteljev Kulturne akcije je bil, v zdomstvu ohraniti stare vrednote slovenstva in jih oplajati z novimi. Tu bi bila možna tudi primera z graditelji srednjeveških katedral: vse življenje so posvetili uresničenju velikih stvari. Delali so z ljubeznijo, prevéjani z vero v poslanstvo duha in kulture. Poznamo jih iz zadnjih časov Akcije, ko nam je Paul Claudel (po naših gledališčnikih) prikazal Violano in stavbenika Petra Craonskega v misteriju tega poslanstva.

Zgradba Slovenske kulturne akcije je nastala po spodbudi in delu podobnih graditeljev in ustvarjalcev. Simbolično bi rekel: sobe, opremljene z izvirnimi freskami in štukaturnim okrasjem; hodniki, stopnišča; oltarji, posvečeni slovenskim mojstrom besede — Pregelj, Velikonja, Majcen. Eden od stebrov te kulturne zgradbe je gledališka dejavnost — ne ljubiteljska, v mnogih primerih visoko poklicna. Levstikov duh realnega vrednotenja igre in besede. Nepozabni spomini nas vežejo s to stranjo kulturnega dela; preko odra sta šla Hamlet in Ofelija, v sovrastvu in ljubezni, Antigona — srce; umor svetnika pred oltarjem; Claudel, Linhart, Cankar ...

V drugem delu stavbe je dvorana, kjer razstavljajo svoja dela likovni umetniki: olja, grafike, akvareli — pester svet plastične umetniške ustvarjalnosti. Vsaka slika, podoba, vsaka knjiga in beseda je kamen za zgradbo naše „katedrale“. Vrtovi so posvečeni slovenski zdomski poeziji; vrt z rdečimi rožami je Balantičev — za spomin na ogenj in kri. (Prav danes je obletnica, 45 let, od tistega absurdnega, nekoristnega dejanja slovenske komunistične revolucije.) V vsem tem delu je bil z našimi graditelji duh prednikov in kulture domovine. Slovenska kulturna akcija gradeč slovensko misel in besedo za tako imenovani tretji, zunanji slovenski svet. In uspeh ni izostal — stavba je visoka, vidna daleč v svet.

Mojstri so poznali svojo obrt. Bili so ubrani na duhovno občutje širine in kvalitete, predvsem pa je bila v njih živa in rodovitna narodna zavest. Eden od teh graditeljev — dejal bi: prvi mojster —, se danes poslavlja od nas. Desetletja je vodil gradnjo, skrbel za material, usmerjal umetnike kámenja in lesa, mojstre besede in misli. Bil je pobudnik izvirnih stvaritev, dolgoročnih investicij. Če je bilo treba, je založil za material — samo da je šlo delo naprej. Dajal je napotke, skrbel za koordinacijo, vzpodbujal in — če je bilo potrebno — tudi grajal. Mi se ga bomo spominjali iz mnogih večerov in pogovorov v prijateljskem in delovnem omizju. Slovenska kulturna akcija pa ostaja z vedno globljimi spomini in neko prikrito bolečino za vse, ki so odšli ali se oddaljili.

FRANCE PAPEŽ

SREČO,
MIR
IN BLAGOSLOV
ZA BOŽIČ IN NOVO LETO

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Spomini na začetek

Kako sem prišel k delu za SKA?

Morem navesti nekaj kot daljni vzrok, drugo kot bližnji vzrok in končno tretje kot povod.

Daljni vzrok: Moj študij na klasični gimnaziji v Ljubljani z nekaterimi odličnimi profesorji, katerih vzgoja je navedla k zavzetosti za kulturo. A iz te zakladnice sem, žal, črpal le osnovno nagnjenje, znanja pa ne. Kajti domala ves čas srednješolskega študija sem prebil v gledališkem podvigovanju. Žal sem tudi bogoslovec in mladi duhovnik veliko študijskega časa zapravil v organiziranju misijonskih prireditev ob pokojnem dr. Lambert Ehrlichu. Tako sem v osebnostni pripravi na življenje postal „torzo“. Eno pa sem pri vsem tem nehoti in mimogrede pridobil: smisel za organiziranje in neki čut za prijeme. K temu bi morda dodal še moj značaj, ki je bil in je vseskozi optimističen in si zato veliko upa, preveč upa, takorekoč slepo upa.

Bližnji vzrok: Moje in naše izseljenstvo. Če se danes oči domačih oporečnikov začenejo ozirati na zlasti argentinsko povojno izseljenstvo, katerega morda še preveč občudujejo, je to pač, ker nas je izobražencev in preprostejših kulturnih delavcev veliko prišlo prav v Argentino, kjer smo se večinoma naselili skupaj v Velikem Buenos Airesu, v Mendoci in v Barilocho, tako da smo skoraj drug drugemu stopali na prste... in ker so bile, zlasti ob naši naselitvi, razmere za izseljensko kulturno življenje, posebej za protikomunistično skupnost, razmeroma zelo ugodne. Kar skoraj pohujševali smo se, ker med ekonomskimi izseljenci nismo našli tolike zavzetosti za slovenstvo v tuji deželi, kakor smo jo čutili mi. Med novimi naseljenci je začelo brbotati in cveteti kulturno življenje. To nam je bilo kot košček v tujino presajene domovine.

Povod za moje delo pri SKA je bilo pač vprašanje vzdrževanja oziroma izhajanja „Vrednot“, katerih idejno rojstvo je bilo že v času rimskega begunstva, tu v Argentini pa je krog izobražencev takoj začel z izdajanjem tega slovenskega kulturnega zbornika. A kmalu je nastal nekaj preplah: kako z gmotnim vprašanjem nadaljnjega izdajanja. Sicer je bilo okrog „Vrednot“ nekaj kulturnikov, ki so omogočili izid prvega zvezka, morda še drugega, in bi gotovo sodelovali tudi pri nadaljnjem izhajanju, a že je bilo očitno, da peščica izobražencev, ki se je ubadala za lastno eksistenco, sama ne bo zmogla razmeroma nemajhnih stroškov. Bili so sicer poskusi, da bi „Vrednote“ pridobile sposobne upravnike, ki bi organizirali prodajo, a se je izkazalo, da se ti poskusi niso obnesli. Gradivo za novo izdajo pa je čakalo...

Ustanovitev SKA

Tedaj se je nekdo spomnil mene, ki sicer nisem spadal v skupino DOSKIja (Delovno občestvo za slovenski katoliški inštitut), kot se je imenovala še iz Rima ta skupina za slovensko višjo kulturnost v izseljenstvu, ker nisem bil kulturno ustvarjalen, sem pa postal znan med njimi kot organizator Društva Slovencev in kot misijonski delavec in uspešen podvigovalec. Povabilo, da bi „Vrednotam“ organiziral možnost gmotnega obstoja, mi je bilo všeč in sem dejal, da bom premislil, kako in kaj k rešitvi. In sem začel premišljevali. Bolj in bolj sem spoznaval, da same „Vrednote“ ne bodo imele od strani skupnosti dovolj gmotne podlage. Tedaj sem zamislil organizem, ki bi bil na eni strani opora vsemu, tudi najvišjemu (vrhunskemu) ustvarjanju, na drugi strani bi pa nudil višje kulturne vrednote (ne le prosveto, za katero je bilo z nastajajočimi Domovi in v njih vsestranskem življenju poskrbljeno) tudi širšemu krogu slovenske izseljenske skupnosti v Argentini, pa tudi drugod. Zamislil sem si namreč organizem, ki ne bi združeval predvsem kulturnike v Argentini, ampak vse slovenske intelektualce po svetu in jih vabil h kulturnemu ustvarjanju v okviru slovenske narodne skupnosti.

O zamisli sem se razgovarjal z različnimi slovenskimi razumniki v Argentini, tako s prof. Geržiničem, z B. Finkom, z Jeločnikom, Jurčecem, Maroltom itd., najodličnejšo oporo sta mi pa dala Rudolf Smersu in moj brat dr. Ignacij

Lenček. Takoj v začetku, se mi zdi, je zlasti Marijan Marolt, menda na Jeločnikovo pobudo, predlagal razdelitev dela po raznih oddelkih, po zgledu Akademije znanosti in umetnosti. Že od začetka smo si zamislili organizacijo, ki bi imela izključno kulturne cilje, nič političnih, razen v kolikor se more o politiki razpravljati pod narodnim vidikom. Vsako strankarstvo ali sektaštvo naj bi bilo daleč od življenja in delovanja SKA, češ da nam je čas predragocen in možnosti preskromne.

Ko sem videl, da je večina najvidnejših slovenskih kulturnih delavcev za stvar v teh okvirih zavzeta, sem sklical ustanovni sestanek SKA v prostorih, ki sem jih malo prej, družno z dr. Petrom Rantom, najel na Floresu, v ulici Granaderos 61. To je bila enonadstropna stavba; zgoraj naj bi s prostori razpelo dr. Rant za svojo družino, dočim bi bili vsi spodnji prostori namenjeni potrebam slovenske organizirane skupnosti (tedaj še ni bilo Slovenske hiše, le prostor na Víctor Martínez 50). Ti spodnji prostori so predstavljali velik osrednji prostor, nekako dvoranico (kjer je prirejala Družbna pravda svoje gospodarske večere), pri stopnjišču v prvo nadstropje, dokaj veliko sobo, kjer sem imel Misijonsko pisarno (z uradnikom Marjanom Lobodo, kasneje Lučko Kraljevo, vdovo Jerman), na cesti pa je z dvema velikima oknom bila velika svetla soba. In v tej sobi je potekal ustanovni sestanek SKA. Zbralo se je kakih 12 slovenskih kulturnih delavcev (vsi povabljeni niso prišli), sestanek je vodil Ruda Jurčec, zapisnikar je bil Marijan Marolt, seveda sem bil tudi jaz zraven. Na tem sestanku smo navzočim obrazložili idejo o novi kulturni organizaciji in tudi že določili začetno vodstvo: Predsednik Ruda Jurčec, tajnik in vodja pisarne (ki se je nastanila v sobi ustanovnega sestanka) Marijan Marolt, blagajnik Ladislav Lenček; mislim, da je bil že tedaj v odboru prof. Alojzij Geržinič (dr. Odar je umrl malo prej), dr. Tine Debeljak, ki je bil že določen za podpredsednika, se je pridružil odboru šele, ko se je iz Olavarrie, kjer je bil uslužben, dokončno preselil na centralo podjetja „Loma Negra“ v sruču mesta. Kolikor se spominjam, smo imeli seje v začetku v pisarni oziroma v bližnjem baru, kasneje pa v opoldanskih odmorih med službo, tako na primer v nekem baru ob bivšem Hospital Clínicas (ki ga ni več tam), zlasti pa v American Bar na Roque Sáenz Peña v središču mesta, ker so imeli tja blizu nekateri odborniki. Spominjam se epizode, ko nas je natakak takorekoč vrgel iz bara, češ da zavzemamo prostor, naročimo pa skoraj ničesar...

Odkar stoji Slovenska hiša in ima SKA v njej svojo pisarno, seje običajno potekajo tamkaj; le v času Jeločnikovega tajništva smo imeli nekaj sej kar v prostorih pisarne tiskarne Barage.

Uvodna prireditev s pestrim programom in umetniško razstavo je bila umetniški večer 11. aprila 1954 z glavnim govorom Rude Jurčeca.

Začetek dela

Že koj v začetku je bilo sklenjeno, da SKA poleg „Vrednot“ izdaja štirinajstdnevnik Glas SKA, revijo Meddobje in knjige. Uredništvo Meddobja je v začetku mislil imeti Jurčec sam, a dobro se spominjam, kako sem kmalu po ustanovitvi SKA na nekem večeru (menda Slovenskega planinskega društva) v plesni dvorani „Dekleva“, ki nam je v začetku zelo služila za množične prireditve, povabil na razgovor pisatelja Zorka Simčiča z vabilom, da prevzame souredništvo Meddobja, kar je mož končno tudi sprejel.

SKA ni povsod naletela na razumevanje in dobrohoten sprejem. Nič čudnega, kajti v skrbi, da se čim bolj zavaruje enotnost argentinske izseljenske skupnosti, vodilni ljudje v njej niso bili navdušeni nad nenadnim njenim pojavom, češ, „kaj pa je tebe treba bilo“. Mi smo povdarjali, da ne gre samo za argentinsko skupnost, ampak da je SKA zaživila iz potrebe kulturnega delovanja Slovencev po vsem svetu izven državnih meja, po izseljenstvu in zamejstvu. Prav v zamejstvu, med slovenskimi kulturniki v Rimu, na Goriškem in Tržaškem je pojav SKA naletel

na zelo pozitiven odmev, in morda ne rečem preveč, če mislim, da je razgibano višje kulturno življenje v Argentini vplivalo zlasti na rojake v Trstu, da so si organizirali razne liste in kulturne ustanove, ki jih pred pojavom SKA še ni bilo ali so bile šele v začetkih. Tako ni čudno, da smo se v začetnih podvigih v SKA v nemajhni meri opirali tudi na to zamejstvo, opora, ki je bilo vedno manj, kolikor je bilo vedno več življenja v Trstu.

Ob naselitvi dr. Debeljakove družine v Velikem Buenos Aresu, ko ji je SKA v dvorani v Ramos Mejiji priredila prav lep „Debeljakov večer“ (najbolj me je prevzela neka deklaracija pesmi dr. Debeljaka iz zbirke Poljub, ki jo je na tem večeru res odlično podala Lučka Kraljeva), je SKA dobila stalno sodelovanje ne le v tem zaslužnem kulturniku, ampak ji je zelo prav prišlo, da je ga. Debeljakova prevzela mesto uradnice pri SKA ob tajniku Maroltu (pred njo je nekaj časa delala tam tudi ga. Kutnar-Jeločnikova).

S tem je bilo zagotovljeno redno in dobro funkcioniranje uprave SKA, delo, ki se je brž vsestransko razpredlo, saj smo prirejali kar 14-dnevno kulturne večere, začeli izdajati poleg Glasa Meddobje in knjige. Včasih smo v enem letu izdali kar štiri, poleg Meddobja in Glasa. Ga. Debeljakova je vodila tudi knjigovodstvo, tako da sem bil v tem pogledu jaz kot blagajnik lepo razbremenjen.

Ker ni namen tega mojega pripovedovanja zgodovina SKA, ne mislim tu spominjati na vse, kar se je v teh 35 letih v okviru SKA dogajalo, ampak naj v naslednjem le še podam iz začetkov SKA nekaj podrobnosti, ki so nam morda vsem že ušle iz spomina oziroma jih mlajši niste doživeli.

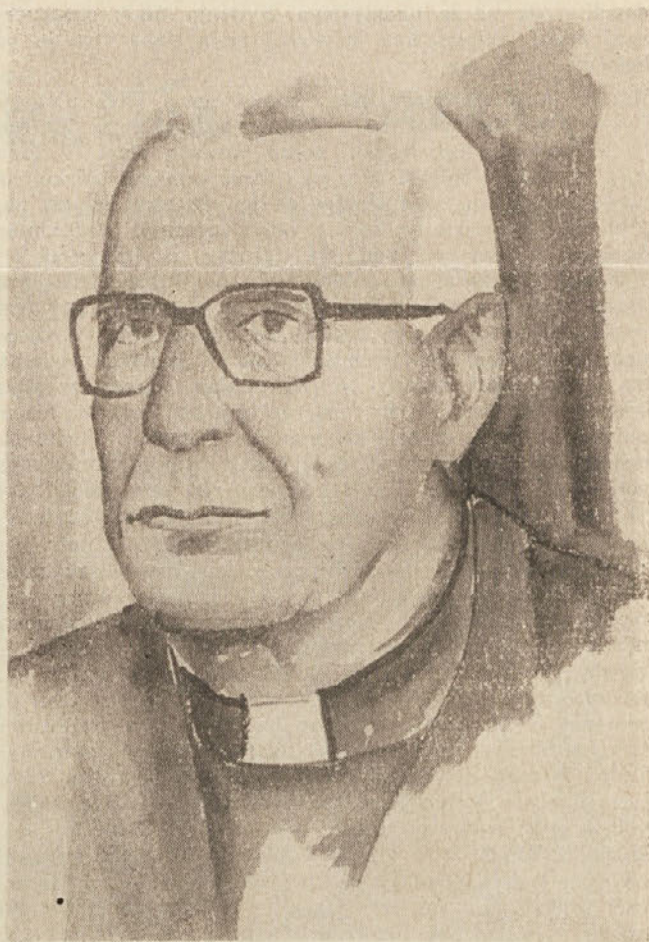
Če se je zgodilo, da bo SKA v novejšem času doživela v zadnjih dveh letih poleg rednega tiska kar osem izdanj, je treba pripomniti, da je bilo množično izdajanje slovenske knjige v nekem oziru v začetni dobi vse lažje, kajti marsikaj je bilo prinešeno iz domovine v tujino, kot npr. Balantičeve pesmi, Majnova dela, Pregljevi mali zapisi, Debeljakovi prevodi iz slovanskih književnosti, nekaj gradiva je bilo tudi lahko dobiti iz našega Primorja. Lažje je bilo objavljati tudi zaradi dejstva, da so se oklenili dela v okviru novonastale SKA številni begunski, zdaj izseljenski kulturniki, ki so z veseljem, dasi ne brez žrtv pristopili k objavljanju svojih stvaritev že od preje ali najkovejših. Naj omenim le nekatere: dr. Kacin, Vodeb, Truhlar, Javornik, Kociper, dr. Lenček, dr. Brumen, Marolt, Jurčec, Geržinič, Glavač, Dolinar, Beličič, Jevnikar, dr. Ahčin, Bara Remec, Franc Ahčin, Ivančeva in Savinškova, Volovšek, Jeločnik, Vombergar, Jože Rus, Stanko Jerebič, Willemart itd.

Lepa vrsta likovnih umetnikov je pod Maroltovim vodstvom že kmalu po ustanovitvi SKA ustvarila umetniško šolo v večji baraki na vrtu „Mirije“ na ulici Alvarado: Bara Remec, Franc Ahčin, Volovšek in Marijan Marolt so tam skozi nekaj let nudili učencem, kot so bili Jure Vombergar, Franc Papež, Ivan Bukovec, Tone Kržišnik, Makek, Metka Žirovnik in drugi, teoretično in praktično formacijo. Kot nekaj negativnega in morda tudi usodnega za nadaljevanje te šole, ki jo je Marolt prekrstil v umetniško akademijo, se spominjam, da sem se kot blagajnik obotavljal z nakupom skeleta, ki je bil menda potreben za šolski pouk v slikanju pri zakonih anatomije.

Zelo živahno so se v prvih letih razgibali gledališniki pod vodstvom Nikolaja Jeločnika, s sodelovanjem režiserjev in igralcev ter igralk, katerih navajanje bi preseglo možnost tega referata. Toda še ni bilo Slovenske hiše in ne dvorane v njej, zato so organizatorji morali moledovati po zavodih, kot na primer na ulici Montevideo, pri šolskih bratih na Río Bamba, v zavodu San José, v dvorani CSO na Santa Fe in Junín, v Colegio Santa Rosa. Udeležba na teh predstavah je bila tedaj številnejša kot danes.

Kulturni večeri so se v začetku vrstili vsakih 14 dni in so se odvijali v farni dvorani v Ramos Mejiji, v dvorani pri Bullrichu na ulici Sarandí, pa v Slovenski hiši. V prvih letih je SKA za vsako svojo prireditev, tudi za kulturne večere, natisnila in razposlala posebna vabila, ki jih je okrasila Bara Remec. Zlasti v času večerov v Ramos Mejiji in tudi še pri Bullrichu je udeležencem SKA postregla tudi s pecivom in toplo kavo. Poleg tega je SKA prva leta

prirejala kulturne izlete: v gradič pri Lujánu in v Jáuregui, na Hiawatho, v Pilar, v La Plato in še kam, kjer smo ogledovanje krajevnih zanimivosti povezovali s kulturnimi srečanji, z uživanjem narave in s plemenito družabnostjo. V pogledu knjižnih izdanj smo se že ob prvih Meddobjih in knjigah odločili, da bomo ne le nove knjige, ampak tudi vsak šivan zvezek Meddobja uvrstili v zaporedno številko, kar je kasneje zavedlo mnoge poročevalce v svetu in celo doma v napačen pojem, kakor da bi v času 35 let izdali 135 knjig, ko je šlo le za 135 knjižnih, se pravi šivanih izdanj, od katerih je bilo knjig morda kakih 80, ostalo pa posamezni šivani zvezki revije Meddobje.

Ladislav Lenček, Risba Andreje Dolinar Hrovatove.

SKA je vse svoje tiskala le v eni tiskarni, ki je bila najprej tiskarna organizacije „Círculo Católico de Obreros Federico Grote“ na ulici Montes de Oca 320, blizu trga Constitución; tam je tedaj delal kot ročni in strojni stavec Vilko Čeč, ki je od Slovencev prevzemal slovenska dela v izvršitev, pa potem obračunal z lastništvom tiskarne. A po nekaj časa smo začeli misliti na ustanovitev lastnega tiskarniškega podjetja, pri čemer je bistveno sodeloval Zorko Simčič, dr. Franc Bajlec, Rudolf Drnovšek, Ignacij Glinšek, jaz in še kdo drug. Ta slovenska tiskovna družba je od lastništva CCO odkupila eno tretjino vrednosti, sodelovala pa je tudi pri vodstvu; jaz sem bil soravatelj. Na žalost je prišlo do nesporazuma z Vilkom Čečem, ki se je počasi umaknil iz tiskarne Federico Grote in ustanovil novo, lastno tiskarno, ki jo še sedaj vodita njegova žena in njegov sin Janez. Tiskarna Vilko je zelo zaslužna za mnogo drugega slovenskega tiska. Slovenska tiskovna družba, ki je v Grote tiskala poleg izdaj SKA tudi vse, kar je izdajalo Baragovo misijonišče, se je nekako po 15 letih ločila od CCO in si osnovala lastno tiskarno na ulici Pedernera v Novi Pompeji in je tam naprej tiskala vsa izdanja SKA in ostalo, dokler se ni tiskarna (že z zmanjšanim številom slovenskih delničarjev) preselila v Slovensko vas pred skoraj osmimi leti v lastne prostore, katerih večinski lastnik je sedaj Baragovo misijonišče.

Pred ločitvijo nekaterih pomembnih odbornikov je bil nekaj časa blagajnik SKA Rudolf Drnovšek, menda kako poldrugo

Ieto. Jaz sem se bil umaknil pod družbenim vidikom, a kmalu spet zavzel mesto blagajnika, ko je Drnovšek svoje sodelovanje v nadalje odrekel.

Organizacija je imela ves čas dvojno članstvo: tkzv. redne ali ustvarjalne člane, ki jih izberejo posamezni odseki in predlože odboru v imenovanje, ko povabljeni pristane na vstop SKA kot redni član, mu odbor pošlje imenovanje.

Sklep.

Ker se danes na temle kulturnem večeru pravzaprav poslavljam od SKA, od katere bom v letih, ki mi še ostanejo, krajevno, vsaj v pogledu Argentine, oddaljen, zato mi dovolite, da se iz nadaljnjega življenja SKA dotaknem vsaj nekaj malega, kar je skoraj moja slaba vest in pa bolečina.

Kmalu po prvih letih SKA, komaj po 6 letih njenega življenja, jo je moral prežgodaj zapustiti Marjan Marolt, ki je morda z njo najbolj tesno povezan živel. V času njegove zadnje bolezni sem ga enkrat samkrat obiskal na njegovem domu, ne spomnim se pa, če sem šel za pogrebom. Spominjam se, kako je bilo z boleznijo predsednika Jurčeca. Takrat sem vodil že tiskarno na Pederneri pri Pompeji. Spomnim se dobro, kako je Jurčec nekajkrat prišel k meni v tiskarniško pisarno in si med razgovorom segal nervozno v lase, med katerimi je bilo videti od nerveze ranjeno kožo. Kmalu potem mi je nekdaj povedal, da je šel iskat zdravja v psihiatrično bolnico na ulici Vieytes. Mesece je bil tam, pa ga niti enkrat nisem obiskal; kasneje, ko sem kot superior Doma sv. Vincencija obiskal na Vieytes zaradi sprejema v Dom gimnazijskega sošolca in prijatelja Marjana Kocmurja, sem videl, kako je bilo v tisti bolnici med umobolnimi. Da Jurčeca tedaj, ko je bil prijateljskega obiska menda najbolj potreben, nisem obiskal, si še danes štejem v greh, pa čeprav imam veliko izgovorov, med katerimi je bila v prvi vrsti tedaj moja prezaoplenost... Ko sem kasneje v središču mesta nenadoma naletel na že precej ozdravljenega Jurčeca, ki je sicer še vedno živel v bolnici, sem ga povabil v bar na razgovor; skušal sem popraviti greh vsaj s tem, da sem mu v razgovoru pokazal neko možnost za rešitev iz umobolnice: delo, količjak honorirano, in stanovanje. Tedaj je začel Jurčec novo življenje. Pisanje svojih Skozi luči in sence in pa naselitev v Slovenski vasi nazadnje v hišici pol kvadre od cerkve, v katero je šel sleherni dan k maši. V teh letih sva bila potem pač veliko skupaj, ne le na sejah, ki se jih je spet začel udeleževati, ampak tudi sicer... Ko mi je prinašal v branje debele osnutke svojih spisov, ki jih je potem še predelal in sem jih oddajal v tiskarno, in so izhajali drug za drugim v svet zvezki tega dela, sem bil ob vsem kesanju sredi moje prejšnje trdote, ko je bil zapuščen, vesel, da sem mu pomagal k nekaki rehabilitaciji... Žal, je po nekaj letih prišlo do znanega, kar tragične ločitve Jurčeca in nekaterih njegovih prijateljev od SKA, in tudi pri tem nisem brez očitkov vesti. Saj bi se ob mojem ravnanju v smeri kompromisa med obema načrtoma izpolnitve pravil v SKA morda izognil izstopu iz SKA tako odličnih njenih sil in bi se enotnost v SKA ohranila, bi se ne pojavil „Sij“, bi SKA delovala nemoteno naprej ob sodelovanju vseh. Naj se na tem večeru ob slovesu pred vsemi obtožim prav tega greha ob bolnem prvem predsedniku v tistih časih in ob moji nepremišljenosti ob nevarnosti ločitve.

Pa še enega greha naj se obtožim; greha, ki me je pripeljal do predsedništva te organizacije. Res je, da so se po dolgotrajnem predsedovanju dr. Tineta Debeljaka, ki je prevzel za Jurčecem predsedstvo, kazali neki znaki njegove utrujenosti in da je med nekaterimi odborniki nastala želja po novem vodstvu, vendar naj zdaj izpovem, da ne bi nikdar pristal na moje predsedovanje, ako ne bi prijatelj Niko Jeločnik toliko vztrajal pri tem. Tudi ta operacija ni bila posrečena. Ne glede na to, da zamenjava ni bila še tako nujna, je bilo napačno od moje strani to, da sem se drznil stopiti na mesto prvih dveh, kulturno tako bogatih in reprezentativnih predsednikov, jaz, ki jima v kulturni razgledanosti nisem segal niti do pete. To je bil pa greh predrznosti in tudi napuha. Seveda, ko sem se že dal zapeljati od teh skušnjav, sem ves čas potem skušal posledice te zablode popravljati na ta način, da sem vsaj

v organizatornem pogledu skušal nekaj doprinesiti. In morda je bilo največ vredno to, da sem kot predsednik pravočasno izpregel in vplival na imenovanje četrtega predsednika SKA, človeka že iz novega rodu, ki se v kulturnosti in zavzetosti za slovenstvo ne oddaljuje dosti od prvih dveh predsednikov, Jurčeca in Debeljaka.

To je bilo nekaj podatkov in misli ob začetkih SKA in še kaj.

Ladislav Lenček

Op. ured.: Delno skrajšan referat na 13. kulturnem večeru.

Ko se po štiridesetih letih izjemnih prizadevanj, osebnega žrtvovanja, premnovega nerazumevanja, pa ne manj zavidijskih uspehov v šlahtnih sadovih vsakršne kulturne pojavnosti med slovenskimi zdomci poslavljaj od slovenske skupnosti v Argentini

gospod LADISLAV LENČEK lazarist

večkrat blagajnik, tajnik, zadnja leta tudi predsednik

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

ga ta krovna družba kulturne razgibanosti in ustvarjalnosti slovenskega zdomstva v svobodnem svetu ob nenadomestljivem slovesu razglasuje in priznava za svojega pobudnika in

ustanovitelja

To priznanje je skromno odličje, ki ga slovenski ustvarjalci v zdomstvu naklanjamo svojemu vodniku, mecenu in mentorju

Ob slovesu iz Argentine, 20. avgusta 1988, v Buenos Airesu

V imenu še živečih ustanovnih in vseh rednih ustvarjalnih članov Slovenske kulturne akcije

*Tone Brulc
tajnik*

*Andrej Rot
predsednik*

Pismo iz Tokija v jesenski megli.

Dragi Glas!

Vesel sem bil Tvojega „okrožnega“ pisma s sept.-oktobrskim datumom, ki si mi ga poslal obenem z lično novo knjigo Alojzija Zupanca „Zgodovino Ajdovca“; za to SKA-ino darilo bi se rad, iz srca zahvalil! Čeprav sem to zanimivo knjigo prejel šele včeraj, me je takoj pritegnila k branju, najprej na str. 77: „Najnovejša zgodovina“. Koliko tragedij in žalosti in strahot in smrti je mojstrsko zgoščenih na nekaj strani! Vtis je neizbrisen: gre za pričevanje očitvidca. Čestitam vsem, ki so odgovorni za izdajo tako dragocene knjige! Na svoj način doprinese svoj delež k želji nas vseh, da bi uboga Slovenija kmalu zadihala resnično svobodo, ki je pogoj za pravo človeško življenje tako v mestu kot na deželi.

Rad bi Te spomnil na Jožeta Velikonje Spomenico, ki jo je prinesel Med 1983 v svoji prvi dvojni številki (str. 134-138). Gre za predloge, ki jih g. Velikonja stavlja odgovornim pri SKA, da bi mogla zajeti širši krog bralcev, saj je (kljub Velikonjevi kritiki) „edina resna

kulturna revija" (str. 136). Ker živim na drugem koncu sveta, ne morem soditi, koliko njegovih predlogov je možno in obenem koristno izvesti; a tisti o dostopnem seznamu knjig SKA se mi zdi v tem smislu izvedljiv. Ni lahko dobiti, pravi Velikonja na str. 137, „niti seznama knjig, ki so na razpolago... Dokaj vztrajen moraš biti, da najprej izveš za naslov novih knjig... za ceno, končno tudi za posrednike, preko katerih bi lahko knjigo dobil. Po knjigah SKA raje ne sežeš, ker bodisi zanje izveš z veliko zamudo, bodisi moraš mesece čakati, da te naročena knjiga doseže". Kaj, ko bi Glas pomagal k tej stvari Medu in redno objavljaj seznam knjig, ki so še v skladiščih na prodaj odnosno imena posrednikov in cene, ki pridejo trenutno v poštev? To bi bilo neke vrste P. R. delo – kot temu pravijo Amerikanci in za njimi Japonci, ki so besedo, po japonsko izgovorjeno, a nespremenjeno, uvedli že v vsakodnevno življenje. Misel, ki jo podaja na str. 138, pa se mi ne zdi posrečena; takole pravi: „Čas bi že bil, da se streznimo in sprejmemo kot dejstvo, da naša emigracija ne bo končala nič drugače kot vse druge emigracije v zgodovini: največ, kar bo lahko za njo ostalo, bo spomin. „Menim, da takšne dileme ni; več kot 40-letno življenje slovenske politične emigracije v Argentini se lahko ponaša z novim slovenskim rodom, pa čeprav z argentinskim državljanstvom. Če emigracijo – pravzaprav bi morali navesti, kakšne vrste emigracije – čaka le spomin (in še ta ni zajamčen, kot istotam pravi g. Velikonja), potem se res ne splača slovensko-kulturno delovati. Od spomina nimamo ničesar. In tudi če bi se morali tu in tam po svetu sprijazniti z mislijo, da določena skupina slovenskih – recimo: gospodarskih – emigrantov ne bo imela slovenskih potomcev, je vendar njihovo morebitno sedanje slovensko-kulturno delovanje njim samim v prid – brez kulture ni človeškega življenja v polnem pomenu besede – in v kolikor je pričevanje človeka v svobodnem svetu, lahko vpliva na Slovence v nesvobodni domovini. Dr. Marko Kremžar piše po povratku iz Evrope (Glas sept.-okt. 1988, str. 5): „... nekateri rojaki (pričenjajo) šele zdaj prav ceniti vrednost resnično svobodnega izražanja.“

Po Kat. Glasu od 29. sept. t. l. je Vinko Beličič, pravkar 75, izdal pri tržaškem Taboru novo pesniško zbirko z naslovom „Pesem je spomin“. Škoda, da jih ni dal SKA v založbo! Beličič združuje v sebi dve domovini; tako je tudi razdelil svojo zbirko v dva dela; v zbirki je tudi 24 pesmi prvič objavljenih. Posebno literarno-zgodovinsko vrednost ima menda predgovor te zbirke, kjer Beličič podaja svoj pogled na lirčno pesem.

V Kat. Glasu od 15. sept. t. l. sem tudi bral, da je letos sto let, odkar je začel izhajati Dom in svet, in sicer v začetku – v samozaložbi...

Ali si bral v Svobodni Sloveniji od 7. julija dr. Julija Savelli-ja „Povej mi, kaj bereš...“? Tale stavek v 3. stolpcu na 1. strani zasluži, da ga prepišem: „Nikdar pa ne bo premalo poudarjena in ponavljana prošnja našim mladim družinam, naj v nove družinske kroge vključijo tudi ljubezen do slovenske tiskane besede. S tem jo bodo pomagali ohranjati...“ In še tole, kar sem Ti bil že pred leti pisal, menda v nekem svojem eseju o mecenstvu: „Kdor podpira, soustvarja.“ (Istotam.)

Ne smeš se zasmeyati, če Ti zdaj ponudim božično voščilo, napisano v japonskem slogu Tánka (beseda je nesklonljiva) 5, 7, 5, 7 in 7 zlogov? Tvoje zadnje pismo nosi datum sept.-okt.; najbrž bo naslednje pismo žigosano z nov.dec. Pri Tebi je zmeraj bolj toplo, pri nas pa zmeraj bolj hladno, da ne rečem mrzlo; kljub temu

To je naš Božič:
da Večna Beseda je
človek postala,
plod v Marijini roži,
v vrtu z živalmi zemlje.

Kot sem bil zapisal na začetku tega pisma: zaviti smo v meglo. Japonci majo z glavo: izredno vreme... brez resnično vročega poletja, vsaj tukaj na vzhodu glavnega otoka... kar naenkrat je tu jesen brez pravih

jesenskih barv. Če je to moje zadnje tokijsko pismo letos, Ti že zdaj želim zdravja in uspehov polno novo leto na trdnih adventnih in še trdnjših božičnih temeljih!

Tvoj daljnovzhodni pisar

P. S. Kaj praviš: naj preimenujem v novem letu ta pisma v „tokijske eseje“?

Vladimir Kos.

kulturni večeri

Dr. Peter Urbanc: O oporečnikih v Sloveniji

Na 11. kulturnem večeru SKA (7. oktobra) je predaval dr. Peter Urbanc. V strnjem in bogatem prikazu je zajel vprašanje oporečništva v Sloveniji. Dr. Urbanc je pred polno gornjo dvorano v Slovenski hiši razgrnil sliko slovenskega povojnega oporečništva, od začetkov do zadnjih dogodkov, ki so pretresli slovensko javnost z obsodbo četrte-

rice: Janše, Borštnarja, Tasića in Zavrla. Po njegovem je bila prva prav Cerkev, ki je s svojimi v tujini študirajočimi člani začela oporekati marksističnemu vrednotenju človeka in nehumani praksi slovenskih komunistov. Veliko je k temu pripomoglo tudi razočaranje, monopolnost političnega sistema, skupna vzgojna jedra, že preživeta gospodarska ureditev, ki so preusmerile slovensko miselnost, da se je iz posameznikov oporečništvo spremenilo v vsenarodno gibanje in odpor. Mnogo sta pripomogla tudi Slovensko pisateljsko društvo in Društvo slovenskih sociologov, iz vrst katerih so izšle Teze za slovensko ustavo. Danes je partija že osamljena, podrte so bile tabú teme, ki so jih postavili oblastniki, vendar bo šele razvoj dogodkov v bližnji prihodnosti dokazal zrelost naroda.

Predavatelj je priporočal razumevanje in podporo resničnim oporečnikom, ker gre za mlade ljudi, ki v veliki večini revolucije niso doživeli sami, vidijo pa neobhodnost družbenih sprememb.

Predavanje je bilo objavljeno v Svobodni Sloveniji (16. nov.).

Gostu se je zahvalil predsednik SKA prof. Andrej Rot, ki je tudi vodil razgovor po predavanju, s strani gibanja za slovensko državo pa časnikar Slavko Skoberne.

Vinko Levstik: Slovenska pomlad

Če bi še kdo trdil, da slovenska politična emigracija ni na tekočem, kar se tiče politike, bi ga udeležba na kulturnem večeru, kjer je govoril gost argentinske emigracije in njenih ustanov g. Vinko Levstik, prepričala, da temu ni tako. Politika kulture in kulturna politika sta bili dobro zastopani na tem 12. kulturnem večeru SKA (25. novembra).

Gosta Vinka Levstika, hotelirja iz Gorice in mecena SKA, je predstavil in pozdravil predsednik SKA prof. Andrej Rot, nato pa je arh. Jure Vombergar prebral njegov referat o Slovenski pomladi.

Kljub temu, da smo oddaljeni dvanaest tisoč kilometrov od domovine, on pa živi na sami meji, je bilo očitno sovpadanje naših mnenj v politiki. Seveda nam je g. Levstik v predavanju, posebno pa še v odgovorih na vprašanja natrosil drobnih, nam nepoznatih novic, ker pač živi v bližini lonca, kjer se kuha slovenska politika.

Kot zanimanja vredno, zlasti za mlajšo generacijo, je priporočal razčiščenje vprašanja domobranske prisege, s katerim še danes begajo in zavajajo mlade. Zakaj je do prisege prišlo?

Levstikov poudarek je bil predvsem na domobranstvu kot protiuteži stalinizma in lažnosti NOB. Stalinizem še do danes ni premagan, čeprav ni več daleč do njegovega koma. Enotna stališča v kulturi in gospodarstvu matice, zamejstva bodo velik pripomoček v borbi proti ostankom stalinizma. Njegov predlog je bil, naj bi leto 1989 poimenovali leto Svobodne Slovenije. Do te pa bo veliko pripomoglo razbitje tabu teme politične emigracije.

K dokumentarni vrednosti kulturnega večera so pripomogli tudi teksti teleksov o zadnjih dogodkih v domovini.

Spomin na začetke SKA in slovo od ustanovitelja L. Lenčka

Del kulturnega večera, ki naj bi opisal začetke SKA v Argentini, je bil pričakovano z negotovostjo in dvomom. Morda se je prav zato zbralo lepo število rojakov, gotovo pa je, da se je večina prišla poslovit od njenega ustanovitelja č. g. Ladislava Lenčka. 13. Kulturni večer (12. nov.) je bil življenjski ustanove in življenjski človeka, ki ji je dal življenje in zagon, zato je bil tudi program večera tako pester kakor redko kdaj.

Iz ust urednika revije Meddobje je tokrat spregovoril zgodovinar. France Papež je poročal o začetkih SKA, ki so bili po tolikem časovnem razdobju že zaviti v temo.

Iz njegovega poročila smo izvedeli, kdo so bili njeni pobudniki, načrtovalci in pionirji te naše osrednje kulturne ustanove, kdaj, kje, s kakšnimi željami so jo ustanovili, kdo je bil njen prvi predsednik, tačnik, blagajnik, upravnik in uradnik, kdaj je bil sklican njen ustanovni občni zbor, kdo se ga je udeležil, kakšna je bila SKA pred petintridesetimi leti, katere so bile njene prve knjige. Večina teh podatkov je bila navzočim nepoznana in Papeževa velika zasluga je, da je o vsem tem nepristransko poročal ter tako ohranil za zgodovino.

V drugem delu večera je govoril Lojze Rezelj o osebnih in organizacijskih stikih z Lenčkom. Iz arhiva SKA in osebnih albumov zbrane slike so nam pokazale večino članov, prijateljev in sodelavcev SKA, ko je bila ta še v povojih. Udeleženci večera so že težje spoznavali duhovne očete SKA, zraven tega jih je pa tudi lepo število odšlo po plačilo k delilcu talentov.

Podpredsednica SKA dr. Katica Cukjati je v spomin, priznanje in znak hvaležnosti izročila ustanovitelju g. Ladislavu Lenčku pergament, s katerim se mu SKA zahvaljuje za opravljeno tlako na polju slovenske kulture in ga priznava za ustanovitelja.

Iz govora slavljenca g. Lenčka (delno objavljenega v pričujočem Glasu) je zvenelo pretirano in neupravičeno samoočeno, saj je bil nekdanji predsednik poznan po organizacijski sposobnosti, neutrudni delavnosti in vsestranski zaposlenosti. Zadostovalo bi samo omeniti, da je bil tu štirideset let urednik Katoliških misijonov, poleg garaštva pri SKA, in da grehov, katerih se je obtoževal, ne bi imel časa storiti zaradi pomanjkanja časa.

Čeprav je večkrat zašel v prevelike podrobnosti v svojem poslovnem in zgodovinskem opisu začetkov SKA, so bile tudi te zanimive, kajti delo in življenje te naše ustanove tudi v tem pogledu ni bilo poznano še manj pa priznано.

ustvarjalci SKA

Ob 20 - letnici zbora „Niños y Jóvenes cantores de Bariloche“

Letos praznuje bariloški zbor Niños y Jóvenes Cantores dvajsetletnico obstoja. O zboru smo večkrat poročali v slovenskih časopisih in tudi o Lučki Kralj Jermanovi, ki je do leta 1985 uspešno vodila to pevsko ustanovo. Od januarja 1987 pa je prevzel vodstvo zbora prof. Andrej Jan, nedavno imenovan za člana SKA.

Zbor je nastal s kakimi dvajsetimi učenci kolegija Woodwille in leto 1968 zaključil prvi člen vrste znamenitih in priljubljenih Navidad Coral. Danes ima zbor 60 glasov ter šolo za 8 in 9 let stare otroke.

Konec oktobra je zbor nastopil v raznih dvoranh mesta Bahía Blanca ter na mestnem radiu Nacional. 11. novembra je zbor nastopil v Cine Coliseo, 19. novembra pa je pel zbor Gaudeamus, ki ga sestavljajo mekdanje pevke otroškega zbora in pevci, ki tudi pojejo v zboru Niños. Poleg drugih nastopov v decembrskem slavlju bo zbor Niños y Jóvenes 17 in 18 decembra izvajal XXI. Navidad Coral. V začetku decembra bo v Bariločah imel samostojen koncert baritonist Marko Fink.

Slovenski prevod Martina Fierra

Sredi oktobra je na Društvu prevajalcev Martina Fierra bil predstavljen zvezek iz zbirke, ki jo izdaja muzej, Cuadernos del Museo de Motivos Argentinos José Hernández (Leto V, št. 9-10). V zvezku so ponatisnjeni prvi verzi iz vsakega izmed 45 prevodov Martina Fierra. Med prevodi je po časovnem redu 23. tudi slovenski, stvaritev dr. Tineta Debeljaka.

Ker se srečanja dr. Tine Debeljak ni mogel udeležiti, ga je zastopal in o prevodu tudi govoril njegov sin Tine Debeljak ml.

Kaj bi storil za slovenstvo

Pogovor z arhitektom Božidarjem Bajukom

Glavni namen vsake knjige je nekaj sporočiti, posredovati. Zunanje oblikovanje, ki to sporočilo spremlja in likovno opredeljuje, pa ni preprosta reč. Knjiga sama je predmet, ki neposredno govori in izpevuje s pomočjo oblike. Zlasti knjiga, ki hoče prodreti med ljudstvo, mora upoštevati pravila grafičnega oblikovanja, bralca mora pritegniti, da se je sproščeno posluži, da jo zlahka vzame v roke in uporablja.

Grafik mora upoštevati estetske in vsebinske elemente, pa tudi zmogljivosti tiskarskega sistema. Njegova zamisel se mora dobro ujemati s tipografsko osnovo. SKA ima za oblikovanje svojih knjižnih in revijskih izdaj izvrstne umetnike in grafike. V zadnjih letih je bil izredno aktiven arh. Jure Vombergar. Razen njega so opremljali knjige in revije SKA še arh. Marjan Eiletz, slikar Ivan Bukovec, slikarica Bara Remec in arh. Andrej Horvat.

Arh. Božidar Bajuk je večkrat grafično izdelal publikacije SKA. Omenim naj Brumnova Iskanja in XX. letnik Meddobja. Izrazito grafično zasnovo pa ima pravkar izdana knjiga izbranih pesmi njegovega starega očeta, ravnatelja Marka Bajuka.

Naj se nam arh. Božidar Bajuk kar sam predstavi.

arh. B. B.: Moje poklicno delo je arhitektura. Arhitektura je umetnost, povezana z življenjem. Moja naloga je oblikovati notranji in zunanji prostor. V tem prostoru se razvija vse človekovo življenje. Moje delo je iskanje prave sinteze človeškega življenja in njemu primerne prostora. Pri tej sintezi ima veliko važnost izhodiščna točka: krščansko vrednotenje človeka in njegovega sveta. Zato je moje „iskanje“ in oblikovanje usmerjeno v človeške vrednote in socialno problematiko slovenskega prostora in celotne družbe, v katero smo vraščeni.

— Si se morda specializiral za kakšno posebno vejo arhitekture?

arh. B. B.: Najprej me zanima stanovanjska stiska, slabe stanovanjske razmere, nečloveški način življenja, „villas miserias“ mendoškega že skoraj velemesta, njihove možne rešitve, načrtovanje skromnih stanovanj, gradnja z medsebojno pomočjo itd. Posvetil sem se tudi načrtovanju stanovanjskih stolpnice, preurejal cerkve; trenutno sem v Mendoza pri gradnji nadškofijskega bogoslovja, v Buenos Airesu pa se posvečam gradnji kardiološke bolnice. Tako sodelujem pri različnih objektih.

— Kaj pa umetnost?

arh. B. B.: Vsak človek usmerja svoje življenje po lastni lestvici vrednot. Nikdar nisem imel plastičnega oblikovanja in estetskih vrednot na prvem mestu. Mogoče tudi za to nimam pravega talenta. Vendar se pri vsakem načrtovanju in oblikovanju trudim in iščem estetske vrednote. Priznam, da pri tem iskanju uživam.

— Ali si srečen s socialnim vidikom arhitekture?

arh. B. B.: Vsako odločanje pomeni slovo nekaterim sredstvom izražanja. Priznati pa moram, da posvetitev socialnim potrebam mnogokrat po eni strani boli, po drugi pa me napolni z zadoščenjem in neprecenljivim mirom.

— Kako je nastala knjiga tvojega starega očeta?

arh. B. B.: Pri omenjenem iskanju sta narodnost in ljubezen do domovine tudi navzoča. Stalno sem premišljeval, kaj bi storil za slovenstvo tu v Argentini poleg rednega udejstvovanja pri mendoškem slovenskem društvu. — Ob 25-letnici smrti Marka Bajuka smo si zamislili novo izdajo harmonizacij, priredb naših narodnih pesmi. Pripravo zbirke sta prevzela ravnateljova sinova. Prof. Božidar je zbral pesmi in pripravil življenjski pregled, inž. Marko pa je note spisal za tisk. Meni, vnuku Marka Bajuka, je bila zaupana priredba.

— Zakaj si zamislil natis zbirke slovenskih narodnih pesmi?

arh. B. B.: Če je slovenska beseda vrednota, če je slovenska pesem vrednota, — kako velika vrednota je naša večglasna ljudska pesem! Zmaga Kumer pravi, da je ta „sestavni del naše narodne kulture, vsebinsko, oblikovno in glasbeno enakovredna stvaritvam umetne poezije in glasbe.“ Slovensko pesem moramo rešiti pozabe. Zanj želimo navdušiti našo mladino in tako naše petje širiti tudi v argentinskem kulturnem svetu. Zbirka nam bo pomagala, upamo, pri tem važnem delu, ne samo nam v Argentini, temveč tudi Slovencem po svetu in v domovini.

— Torej je knjiga namenjena vsem mladim pevcem. Kako pa si grafično zasnoval knjigo?

arh. B. B.: Grafično oblikovanje me tudi zanima, tudi na tem področju „iščem“. Bistvo knjige je vsebina, v tem primeru pesem. Posebno danes, v tako razkošnem svetu vizualne komunikacije in tako razvitega likovnega gibanja, je grafična predstavitev zelo odgovorna naloga. Knjiga mora biti primerna tej ravni, saj tako tudi bralec laže seže po njej. Tako pomagamo bralec knjigo uporabljati, ga vzgajamo in gojimo v njem izražanje. Z grafično zasnovo sem skušal doseči enotno strukturo z dvojnim gradivom: z notnim rokopisom in s tiskano besedo. Zato sem izbral slično tipografijo za vse naslove in sem pazil na vse podrobnosti. Sredstva so bila sicer skromna, a upam, da bo namen dosežen.

Arhitekt Božidar Bajuk je zlahten kot človek in kot umetnik. Druži v sebi lastnost izredno spoštljivega poslušalca ter iskrenega in odličnega sogovornika. Občuduje umetnike, pisatelje in pri vsakem odkriva dobre lastnosti. Všeč nam je knjiga. Tudi to rad sliši ponosni vnuk ravnatelja Bajuka. Hvaležen je prijateljem in učencem ravn. Bajuka, ki so omogočili izid knjige.

Knjigo bodo uporabljali zbori v Argentini, po svetu in gotovo bo prišla kdaj tudi v Slovenijo.

A. R.

„izšle ste iz naroda, pojte med narod!“

SE BOMO PELI...

izbor slovenskih narodnih pesmi

Priredil MARKO BAJUK

Izdala Slovenska kulturna akcija

Prodajna cena: vezana 8 in broširana 5 dolarjev.

Naročiti jo morete na naslov SKA: Ramón L. Falcón 4158, 1407 Buenos Aires, Argentina.

dogajanja

Srečanje slovenskih javnih delavcev

Dokaz, da Slovenci v Argentini še nismo v osipu, je bilo letošnje Srečanje javnih delavcev v Castelarju, ki je postalo že tradicionalno. Čeprav ta tradicija še ni tako dolga, je pa letošnje Srečanje preseglo po izredni udeležbi vsa druga. Morda je k temu pripomogla tudi okolnost, da je našo skupnost obiskal dr. Peter Urbanc z gospo. Srečanje je bilo dokaz naše demokratičnosti, saj se ga vsakoletno udeležujejo predsedniki in odborniki vseh slovenskih Domov, vzgojitelji, predstavniki in člani vseh organizacij, publicisti in drugi nepoznani delavci, ki delajo v naši skupnosti. Srečanje je mesto, kjer se v nepriljubljeni razpravi primerjajo izkustva, obravnavajo smernice za bodoče delo, vprašanja, ki nastajajo vsakodnevno v naši skupnosti. Resno, odgovorno in odkrito!

Po sv. maši je predsednik Zedinjene Slovenije Lojze Rezelj v pozdravnem govoru podal kratko zgodovino teh srečanj in nekaj smernic, ki naj bi vodile letošnje Srečanje in našo prihodnost, če hočemo ostati še kot organizirana skupnost, kajti samo v njej je moč. Tema letošnjega Srečanja naj bi bili stiki in povezovanje z domovino.

Arh. Jure Vombergar je o stikih govoril v luči Drugega katoliškega shoda Slovencev v Argentini. K priporočilom shoda je dodajal komentarje, s katerimi jih je razlagal. Izvajanja je zaključil z besedami obiskovalca iz domovine: Dosti je že, da ste! To je, da obstajamo! Res je že to veliko, moramo pa obdržati zveze z zamejstvom, ki mora čutiti, da smo z njim, prav tako pa tudi s Slovenijo, da vzdržimo.

O povezavi in stikih v preteklosti je bil referat Tineta Debeljaka ml. Emigracija se je odprla in se odpira po meri demokracije, ki vlada tam. Od prvih obiskov, ki so vedeli povedati samo slabo o njej, do Jančarja, Snoja in Jenšterleta, ki poročajo nepristransko ali pa celo navdušeno, so morala preteči desetletja. Domovina je šele sedaj odkrila, da ima tisoče rojakov, ki so ji bili prikazani najprej kot izdajalci, nato omalovaževalno, sedaj pa so priznani kot drugače misleči, vendar verni katoličani in zavedni Slovenci. Pravi slovenski čudež v Argentini!

Še je del Slovencev v domovini — partija — ki je vzrok, da se zadržanje do emigracije ni spremenilo, čemur je dokaz prvi zvezek Slovenske enciklopedije, ukazi Ribniškemu oktetu, da naj ne poje v Domovih novih emigrantov, kar meji že na kulturno sramoto, prav tako klavirno in hlapčevsko zadržanje kluba Triglav, ki te ukaze izpolnjuje, predpostavljajoč jugoslovanstvo pred slovenstvom.

O vzrokih odklonilnih stališč emigracije do režima je govoril arh. Marjan Eiletz. Do sodelovanja matice in zdomstva bi že zdavnaj prišlo, če ne bi imela pri tem odločilne besede KP Slovenije in njena policija UDBA. Z Rebulo se je spraševal, zakaj hirajo Slovenci. Da hirajo v matici, je dokaz št. 57 Nove revije, odgovornost za hiranje slovenstva v zamejstvu in zdomstvu pa istotako nosi matica zaradi političnega monopola. Najboljša pot, da to hiranje ustavimo, je, da si povemo iz obraza v obraz resnico odkritosrčno. Srčno in odkrito!

Že v dopoldanskih urah je bil dobršen del diskusije posvečen slovenskemu novemu v Argentini — Radijskemu krožku in radijski uri, istočasno pa tudi zblíževanju staronaseljencev z novo emigracijo, novim prijemom povezave, ki so se pojavili v spremenjenih razmerah v domovini.

Posebno pa je bila razveseljiva udeležba in poseg v debato mladih. Nedogovorjeni zaključek Srečanja bi bil: Ne podrejanje oseb, skupin, organizacij, ampak njihovo vključevanje v slovensko skupnost, kajti samo organizirani bomo lahko obstali in samo organizirani bomo izpolnili naloge, ki smo jih svobodno sprejeli.

T. B.

SRAMOTILNI STEBER

Večkrat je v emigracijskem tisku omenjen „znameniti“ spomenik ali sramotilni steber tik pred ljubljansko škofijo. Omenjen je v smislu zgodovinske potvorbe in proticerkvene gonje v prvih poveljih letih. Letos je nadškof Alojzij Šuštar dal pobudo bolj internega značaja v obliki dopisa Socialistični zvezi, naj bi se ta spomenik končno odstranil. Prilika naj bi bila sedaj, ko je spomenik zakrit in že nekaj mesecev za ograjo gradbenega podjetja, ki prenavlja fasado stolnice. Kot argument proti spomeniku pa nadškofija navaja znana pričevanja škofa Leniča. Kakšen bo odgovor oblasti oz. neposrednega nadslovnika, Mestne konference SZDL Ljubljana, ta hip še ni znano, najverjetneje pa je vnovični — ne. Doslej so nadškofovo vlogo obravnavali Komisija za revolucionarne tradicije in Medvojni aktiv OF pri MK SZDL, pa tudi ljubljanska borčevska organizacija. Vsi ti so odločno proti odstranitvi. Pri tem pa zahajajo v takšne protislovje: spomenik v načelu mora ostati, ker je tudi umetniški spomenik določenega obdobja in bi bilo skrajno nekulturno, da se ga kot takšnega odstrani. A o tem še kasneje. Istočasno pa tudi pravijo, da je treba preiskati dokaze, ki bi govorili v prid temu, kar je na spomeniku zapisano. To torej pomeni, da spomenik mora ostati takšen kot je, ob tem pa je treba kakorkoli najti ali znova (po)narediti „dokaze“, da je bilo res tako, kot so pred skoraj štiridesetimi leti zapisali na spomenik. Ti, ki naj bi znova „preiskali“, kako je tedaj med vojno pravzaprav bilo, pa so nekateri zgodovinarji enobesna, zlasti Irena Mrvič, ki je zaposlena na CK-ju in je žena ravnatelja Muzeja ljudske revolucije. Na seji medvojne aktivne OF so se nekateri „spomnili“, da je med leti 1952-1960 obstojal na sekretariatu za notranje zadeve dokument, ki je pričal, da je škof terjal intervencijo Italijanov proti ženskam, ki so se zbrale pred škofijo. Po letu 1960 pa ta dokument ni bil več dostopen ali pa se je izgubil. Sedaj naj bi se ga ponovno poiskalo in obelodanilo. Jasno pa je, da kdor išče, najde in kdor želi nekaj predstaviti na tak ali drugačen način — in ima tudi moč odločanja, bo to tudi storil. Tako nam utegnejo vnovič servirati nek falsifikat kot „dokument“.

Na teh borčevskih organih se oglašajo tudi s predlogi, naj se zbira in objavlja spominska pričevanja udeleženk teh demonstracij, „tako, da nikakor ne bi izpadlo, kot da je pričevanje škofa Leniča edino, in da ne obstajajo tudi drugačni, nasprotni spomini udeleženk takratnih demonstracij“ (Cit. z borčevskega sestanka). Preneumno! Kot da bi takrat škof Rožman odprl okno škofije in nagovoril zbrane ženske približno takole: „Spoštovane gospe in gospodične, pravkar sem javil na kvesturo naj vas na silo, če ne bo šlo drugače, odstranijo izpred škofije!“

Pa še prav poseben absurd ob vsem tem: politični nadaljevalci tistih, ki so imeli v vsej naši zgodovini najbolj negativen odnos do kulturne dediščine, so v specifično tem primeru veliki zagovorniki neokrnjenosti spomeniško ambientalne ureditve. Ob tem je nepotrebno povedati še, da nadškofija oz. tisti, ki predlagajo odstranitev spomenika ne predlagajo nič drugega kot le predstavitev slednjega v atrij kakšnega muzeja in nikakor ne zantevajo tega, kar je druga stran storila z nešteti znamenji, kapelicami in tudi cerkvami po vojni.

šns

CORREO CENTRAL ARGENTINO	V SUC. 6	TARIFA REDUCIDA CONCESION 232
		R. P. I. 201682

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Urejuje ga tajništvo (Tone Brulc). Tisk Editorial Baraga del Centro Misional Baraga, Colón 2544, 1826 Remedios de Escalada, Pcia. Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime in naslov: Alojzij Rezelj, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina. - Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Andrés J. Rot), Ramón L. Falcón 4158, Bs. Aires 1407, Argentina.